

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

A HÁTTÉRISMERET SZEREPE AZ ORVOSI ÉS EGÉSZSÉGTUDOMÁNYI SZAKNYELV OKTATÁSÁBAN ÉS VIZSGÁZTATÁSÁBAN: A NYELVTUDÁS ÉS A SZAKMAI ISMERETEK KÖZÖTTI INTERAKCIÓ

Habilitációs előadás

Dr. Hegedűs Anita

**Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar
Egészségtudományi Doktori Iskola**

A Doktori Iskola vezetője: Prof. Dr. Kiss István az MTA doktora
egyetemi tanár

Pécs, 2025. április 29.

TARTALOM

- 1. Egészségtudományi szaknyelv és szakmai háttérismeret
- 2. Szakmai háttérismeret és szaknyelvi tesztelés
- 3. Mit mérünk az egészségügyi szaknyelvi vizsgán?
- 4. Háttérismeret a szaknyelvoktatásban

ORVOSI ÉS EGÉSZSÉGTUDOMÁNYI SZAKNYELV

- **Sajátos kommunikációs közeg**, egy szakmai beszélőközösség többnyire szakmai szituációkhoz kötött speciális nyelvhasználata
- Nemcsak szavakat, kifejezéseket vagy nyelvtani szerkezeteket használ, hanem **egy komplett szemléletet, szakmai logikát és kultúrát is közvetít**
- Amikor orvosi és egészségtudományi szaknyelvet oktatunk, nemcsak a nyelvtudást fejlesztjük – **hanem bevezetjük a hallgatókat egy szakmai közösség diskurzusába**

EGÉSZSÉGÜGYI SZAKNYELV ÉS SZAKMAI HÁTTÉRISMERET

- Egészségügyi kontextusban **a hatékony kommunikációhoz** az orvostudományi ismeretek, az orvosi/egészségügyi kommunikáció és a célnyelv magas szintű ismeretének kombinációja szükséges (Wette, 2011).
- A szaknyelv oktatása során nagyon hamar szembesülünk azzal, hogy **a nyelvi kommunikáció nem választható el a szakmai kommunikációtól.**

SZAKNYELVI KOMPETENCIA

- A szakmai háttérismeretek és a nyelvtudás kölcsönhatása - szakmai, tudományos vagy szakmaspecifikus kontextus igényeihez igazodó nyelvtudás (Douglas, 2000, 2013)

- Hogyan hat a tanulók szakmai előismerete a nyelvtanulási és vizsgázási/ vizsgáztatási folyamatra?
- Mi a háttérismeret szerepe a szaknyelv értékelésében?

SZAKMAI HÁTTÉRISMERET ÉS SZAKNYELVI TESZTELÉS

- A szaknyelvi tesztelés talán legmeghatározóbb jellemzője **a nyelvtudás és a tárgyi tudás (szakmai háttérismeret) közötti interakció**, mivel egy szakmai nyelvvizsgán a vizsgázónak mindkét kompetenciáról tanúbizonyságot kell tennie.
- A szaknyelvi vizsgáztatás alapvető vonásai, amelyek megkülönböztetik azt egy általános nyelvvizsgától, a feladatok autenticitása és a nyelvtudás és a tárgyi tudás (szakmai háttérismeret) közötti interakció.
- A háttérismeret **szükséges, szerves része a szaknyelvi kompetencia fogalmának**.

AUTENTICITÁS A SZAKNYELVI VIZSGÁN

- A vizsgafeladatoknak **tükrözniük kell a vizsgázók célnyelvi nyelvhasználati helyzetét.**
- A vizsgázókat olyan feladatok elé kell állítani, amilyenekkel napi szakmai tevékenységük során találkoznak.
- A szakmai háttérismeretet a vizsgázó **elkerülhetetlenül előhívja** a nyelvvizsgán a kommunikációs szituáció értelmezésekor és az arra adott válasz megformálásakor (Douglas, 2000).

KORÁBBI KUTATÁSOK TANULSÁGAI

- Egyes vélemények szerint a szakmai háttérismeret a nyelvi tesztelésben a konstruktum szempontjából irreleváns variánsnak tekinthető (Llosa, 1996; Kunnan, 2000)

- Azonban **számos kutatás rámutatott a háttérismeret fontos szerepére a szaknyelvi vizsgáztatás során:**
- Alderson és Urquhart (1985, 1988): a háttérismeret befolyásolja a nyelvvizsgán nyújtott teljesítményt, de ellentmondásos módon: a kiemelkedően jó nyelvtudással rendelkező hallgatók a háttérismeretben rejlő hiányosságukat kompenzálni tudták egy úgynevezett "általános szövegkezelési képességgel"

- Clapham (1996, 2000): - minél inkább szakmaspecifikusabb egy szöveg, annál nagyobb szerepet játszik a háttérismeret a nyelvvizsgán nyújtott teljesítményben
- - a háttérismeret a legnagyobb befolyást középfokú nyelvtudás esetén gyakorolja a nyelvvizsgán nyújtott teljesítményre
- Tan (1990): a nyelvvizsgán nyújtott teljesítményt mind a háttérismeret, mind a nyelvtudás befolyásolja, de a nyelvtudás szerepe a lényegesebb.
- A háttérismeret fontos szerepet tölt be az olvasáskészség (Krekeler 2006, Tralani-Aliabadi et al., 2022), az íráskészség (Robertson et al., 2012), a beszéd-készség (Shabani, 2013) és a beszédértés (Sadighi és Zare, 2014) értékelésénél.

- Huang et al. (2018): a szakmai háttérismeret jelentős, ám feladatonként eltérő módon befolyásolta a szaknyelvvizsgán nyújtott teljesítményt
- Banerjee (2019): a háttérismeret befolyásolja a nyelvvizsgán nyújtott teljesítményt ➡ a háttérismeretet a szaknyelvi tudás szerves részeként kell elismerni

KORÁBBI KUTATÁSOK AZ EGÉSZSÉGÜGYI SZAKNYELVBEN

- Ashrafzadeh et al. (2015): iráni orvostanhallgatóknál a szakmai háttértudás nagy mértékben befolyásolta az orvosi szaknyelvvizsgán nyújtott teljesítményt olvasáskészségnél
- Cai és Kunnan (2018) egy 1491 ápolástan hallgató bevonásával végzett kutatás keretében vizsgálták a háttérismeret szerepét a szaknyelvi vizsgán elért teljesítményben
- A szaknyelvi olvasáskészség teszt és a tárgyi tudást mérő ápolástan teszt eredményei korreláltak egymással ➡ a szaknyelvi kompetencia és a szakmai háttérismeret összefügg egymással

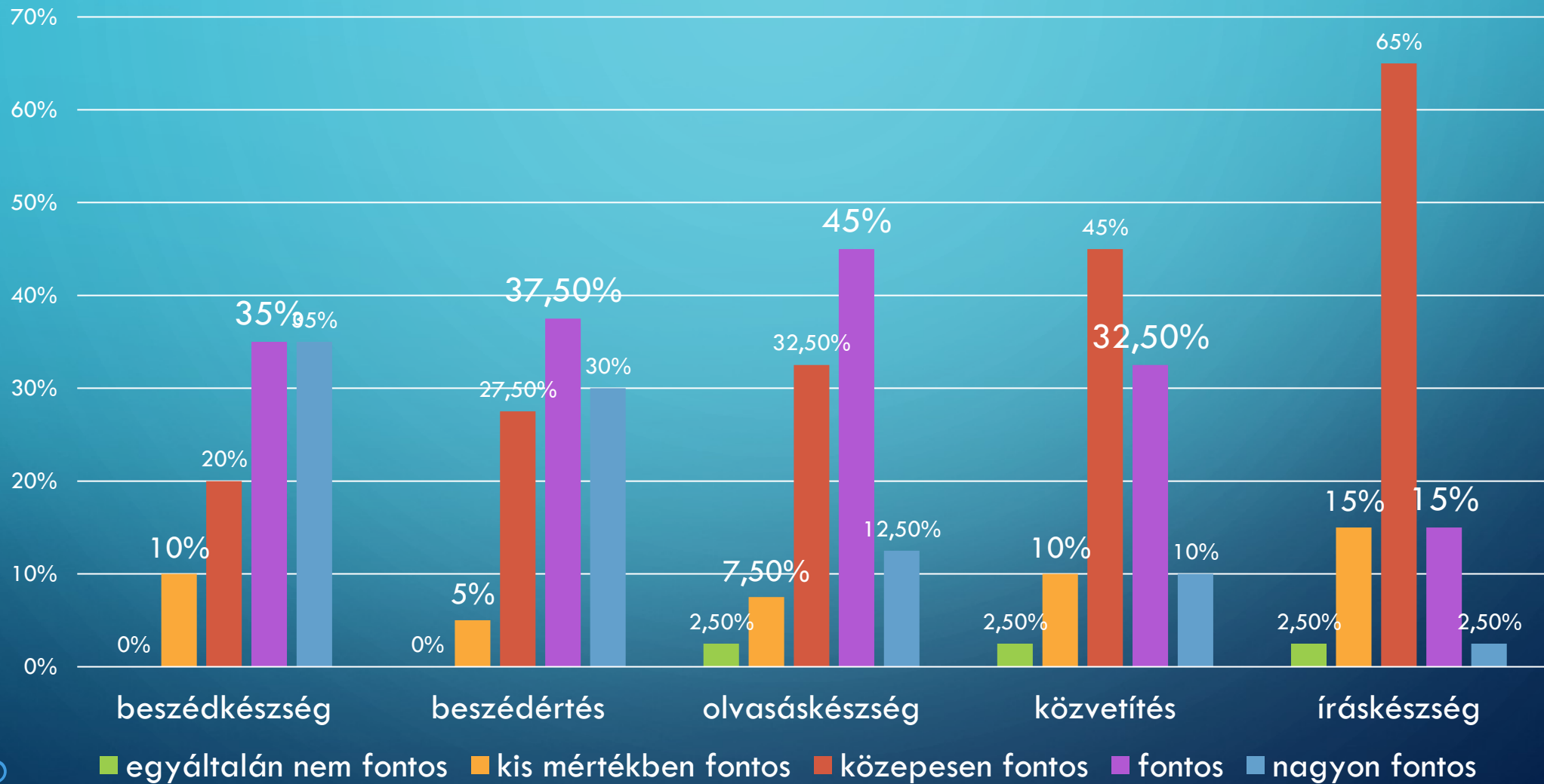
KUTATÁSI EREDMÉNYEK

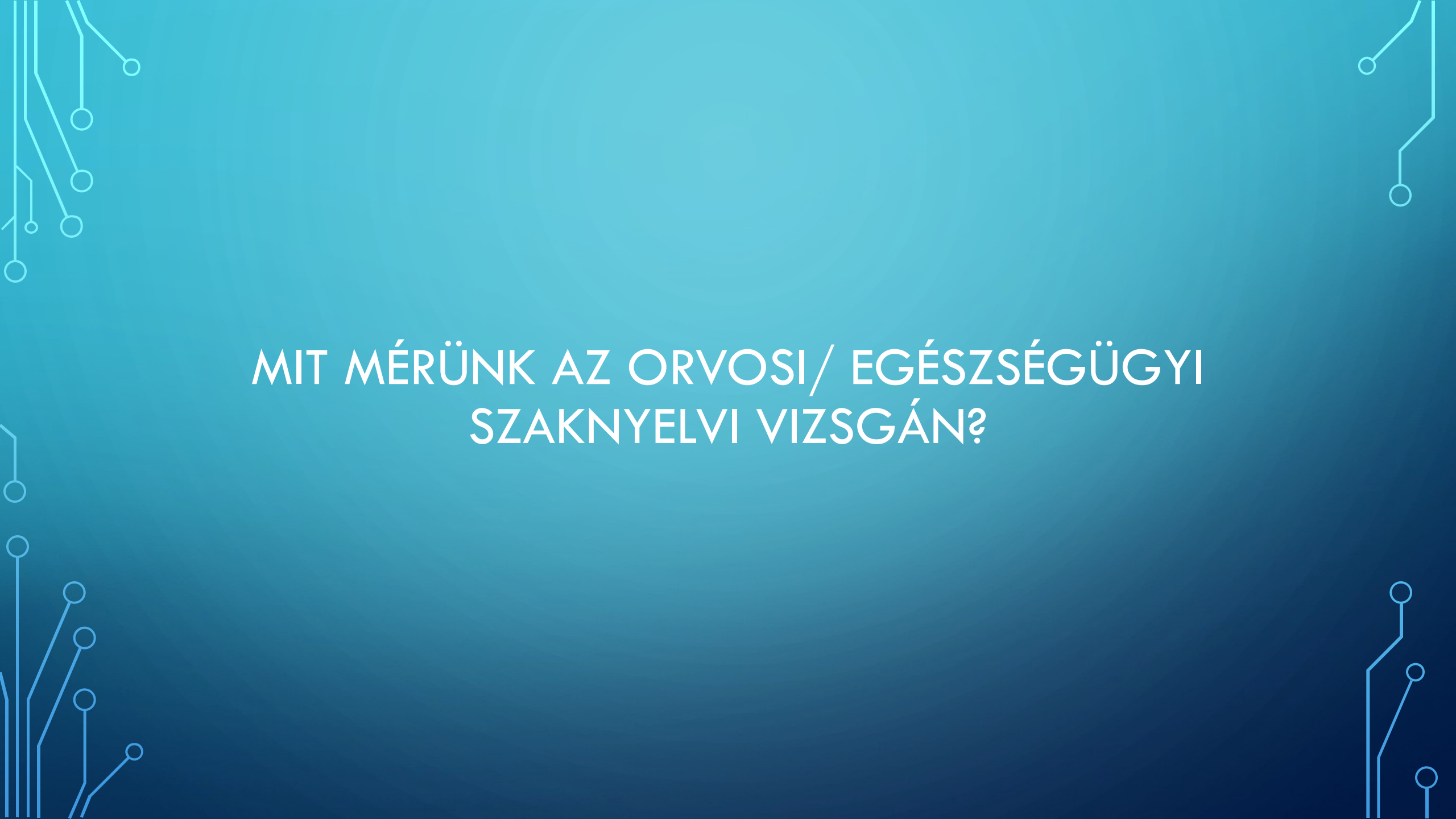
- **Beszédkésztség**, 50 C1-es vizsga hangfelvétele (2019): magas szintű nyelvtani tudással kompenzálni lehet a szakmai háttértudással és a szakmai terminológia használatával kapcsolatos hiányosságokat.
- 40, B2 szintű orvosi és egészségügyi szaknyelvi vizsgára készülő hallgató bevonásával készült **kérdőíves kutatás** (2018): a háttérismeret illetve a nyelvtudás milyen mértékben befolyásolja a nyelvvizsgán nyújtott teljesítményt?

KUTATÁSI EREDMÉNYEK

- A válaszadók több mint fele: a két tényező egyformán fontos ahhoz, hogy valaki sikeres orvosi szaknyelvi vizsgát tegyen.
- A háttérismeret szerepét a beszédkésztség vizsgarésznél ítélték a legfontosabbnak, míg az íráskésztség vizsgarésznél a legkevésbé fontosnak.
- A receptív készségek (beszédértés, olvasáskésztség) esetén nagyobb szerepet tulajdonítanak a háttértudásnak, mint a produktív készségek esetén (íráskésztség, közvetítés), kivétel a beszédkésztség.
- Magyarázat: produktív készségeknél értékeljük a nyelvtant, receptív készségeknél nem.

A háttérismeret szerepe az egyes készségeknél

The background is a blue gradient. In the corners, there are white line-art illustrations of circuit boards or neural networks, with lines connecting to small circles.

MIT MÉRÜNK AZ ORVOSI/ EGÉSZSÉGÜGYI SZAKNYELVI VIZSGÁN?

- A háttérismeret semmiképpen **nem tekinthető konstruktum irreleváns variánsnak** szaknyelvvizsgákon.
- Ugyanakkor szaknyelvvizsgákon **önálló konstruktumnak sem tekinthető**, mert a kutatás is megerősítette, hogy a háttérismeret és a megfelelő szintű nyelvtudás egyaránt fontos szerepet játszik.

EGY SZAKNYELVI VIZSGÁN LEHET-E/SZABAD-E ÉRTÉKELNI A SZAKMAI PONTOSSÁGOT?

- Validitás: azt mérjük-e, amit mérni szándékozunk?
- Reliabilitás: megbízhatóan mérjük-e, amit mérni szándékozunk?
- Egy érvényes szaknyelvvizsga a háttérismeretet feltételezi, azaz önállóan, a nyelvtudástól függetlenül nem méri, viszont megfelelő háttérismeretek nélkül, pusztán nyelvi kompetenciák előhívásával nem teljesíthető.
- **A háttérismeretet a szaknyelvi kompetencia szerves, ám önállóan nem értékelendő részének kell tekinteni.**

KUTATÁSI EREDMÉNYEK: PROFEX SZAKNYELVI VIZSGA VALIDITÁSA

- 159 B2-es beszédértés feladatsor, SPSS és Winsteps – nagy mértékben megbízható, ám némileg könnyű (Cronbach alfa: 0,872, IRT: itemek megbízhatósága: 0,98) (2015)
- 171 B2-es olvasáskészség feladatsor, SPSS és Winsteps – megbízható és érvényes, ám könnyű (Cronbach alfa: 0,755, IRT: itemek megbízhatósága: 0,97) (2014)

- 115 C1-es nyelvi közvetítő készség feladatsor: a holisztikus értékelés csekély mértékben megbízhatóbb, mint a kombinált holisztikus-analitikus értékelés, de nem szignifikáns a különbség (2013)
- 60 B2-es íráskészség feladatsor: a holisztikus értékelés csekély mértékben megbízhatóbb, mint az analitikus értékelés, de nem szignifikáns a különbség (2012)

A HÁTTÉRISMERET SZEREPE AZ ORVOSI/EGÉSZSÉGÜGYI SZAKNYELVOKTATÁSBAN

- A szakmai háttérismeret **gazdagíthatja a tanulási tapasztalatot** azáltal, hogy új perspektívát von be a tanulás folyamatába és így növeli a hallgatói szerepvállalást (Ellis et al., 2005)

- A szaknyelv „high-stakes”, professzionális környezetben való használata, különböző kommunikációs helyzetekben való eligazodás

- **1. Szükségletelemzés:** A szaknyelv használóinak szükségletei nem csak a nyelvtudást foglalják magukba, hanem azt a háttértudást is, amely releváns azoknak a kommunikációs helyzeteknek a szempontjából, melyekben a nyelvhasználó részt vesz (Douglas, 2013) ➡ szaknyelvoktatás célnyelvi szituációhoz való szabása, célnyelvhasználati helyzetekre készítünk fel

- **2. Szövegértés támogatása**

Az orvosi szövegek megértéséhez a hallgatóknak nemcsak a nyelvtani struktúrákat és szókincset kell ismerniük, hanem a klinikai háttértudást is (anatómia, élettan, kórélettan stb.). Az oktatás során fontos az ilyen típusú háttértudás aktiválása.

- **3. Diszciplináris gondolkodás fejlesztése**

Az orvosi szaknyelv használata mögött meghúzódik egy sajátos szemléletmód: a diagnosztikus logika, az analitikus gondolkodás, a valószínűségekkel való érvelés stb. Ezek elsajátításához a tanulóknak nem elég a nyelvi formákat megtanulniuk – meg kell érteniük a mögöttes gondolkodásmódot is.

- **4. Pragmatikai kompetencia**

A háttértudás segíti a helyes nyelvhasználatot különböző kommunikációs szituációkban (pl. anamnézis-felvétel, szakmai vita, orvosi dokumentáció írása). A pragmatikai különbségek (pl. egy vizsgálati eredmény tálalása más orvosnak vagy laikus betegnek) csak megfelelő háttérismeret birtokában válhatnak világossá.

- **5. Autentikus anyagok használata és értelmezése**

Az orvosi szaknyelvoktatásban használt autentikus szövegek (cikkek, esetleírások, zárójelentések stb.) megértéséhez elengedhetetlen a kontextuális tudás. Az oktatóknak segíteniük kell a hallgatókat abban, hogy kapcsolatot tudjanak teremteni a nyelvi forma és a szakmai tartalom között.

- A háttérismeretek **nem megfelelő aktiválása akadályozza a tanulói aktivitást** a szaknyelvi kurzusokon (Li, B. és Xu, X., 2025) ➡ az oktatás szakmai kontextushoz való szabása

UPMS LEARNER CORPUS

- **Cél:** feltérképezni a hallgatók szaknyelvhasználati sajátosságait, tipikus hibákat, túl gyakran vagy túl ritkán használt grammatikai és lexikai eszközöket
- 2022 óta folyamatosan bővül
- B2-es szintű egészségügyi szaknyelvi vizsgára készülő hallgatók produktumai
- 86 780 szó, 5 357 mondat, 334 szöveg
- Két alkorpusz: hivatalos levelek (58 194 szó) és betegségleírások (41 806 szó)

- A referenciakorpusszokkal (Medical Web Corpus, The British Academic Written English Corpus) összehasonlítva a hallgatók szaknyelvhasználata **számos hasonlóságot mutat az anyanyelvi használóékkal**, hiányosságok a grammatikai pontosság területén észlelhetők
- Aktív szerkezet gyakoribb
- Kötött diskurzusminták használata ➡ „washback-hatás”
- Elmozdulás a formálistól az informális nyelvhasználat felé

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Mindenekelőtt köszönetemet szeretném kifejezni

Prof. Dr. FIGLER Máriának

Prof. Dr. PAULIK Editnek

RAPOLTINÉ Dr. habil. KERESZTES Csillának,

továbbá kollégáimnak, elsősorban **Dr. Warta Vilmosnak** és **Dr. Rébék-Nagy Gábornak.**

Köszönettel tartozom a **PTE ETK Egészségtudományi Doktori Iskolájának,**

- és férjemnek, a támogatásáért.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Alderson, J.C.–Urquhart, A.H. (1985). The effect of students' academic discipline on their performance on ESP reading tests. *Language Testing*. 2. 192–204.
- Alderson, J.C.–Urquhart, A.H. (1988). This test is unfair: I'm not an economist. In: Carrell, P.C.–Devine, J. – Eskey, D.E. (eds.) (1988). *Interactive Approaches to Second Language Reading*. CUP: New York.
- Ashrafzadeh, et al. (2015). The Effect of Familiarity with Content Knowledge on Iranian Medical Students' Performance in Reading Comprehension Texts: A Comparative Study of Medical and TEFL Students. *Journal of Language Teaching and Research*, Vol. 6, No. 3, pp. 524-534
- Banerjee, H.L. (2019). Investigating the construct of topical knowledge in second language assessment: A Scenario-Based Assessment Approach. *Language Assessment Quarterly*. 16. 133–160.
- Cai, Y.–Kunnan, A.J. (2018). Examining the inseparability of content knowledge from LSP reading ability: an approach combining bifactor-multidimensional IRT and SEM. *Language Assessment Quarterly*. 14. 1–21.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Clapham, C. (1996). *The Development of IELTS: a Study of the Effect of Background Knowledge on Reading Comprehension*. CUP: Cambridge.
- Douglas, D. (2000). *Assessing Languages for Specific Purposes*. CUP: Cambridge.
- Douglas, D. (2013). ESP and assessment. In B. Paltridge & S. Starfield (Eds.), *The Handbook of English for Specific Purposes* (pp. 5–31). Malden: Wiley.
- Ellis, R. A., Marcus, G., & Taylor, R. (2005). Learning through inquiry: Student difficulties with online course-based material. *Journal of Computer Assisted Learning*, 21(4), 239–252.
- Hegedűs, Anita (2021). Background Knowledge as an Integral Part of English for Medical Purposes Exams In: Tseligka T; Galani A (szerk.) *New Pathways in Foreign Language Learning and Teaching in Higher Education Ioannina: University of Ioannina*, pp 3-13
- Hegedűs, Anita (2019). The construct of speaking ability in a bilingual English for medical purposes exam. In: Buja, E. and Mada, S. (eds.): *Structure, Use and Meaning. Language Policies and Practices in Institutional Settings*. Brasov: Brasov Editura Universitatii "Transilvania", pp 165-173.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Hegedűs, Anita (2019). A háttérismeret szerepe az orvosi szaknyelvvizsgákon. PORTA LINGUA (1785-2420 2064-3381), pp 289-197. ISSN 1785-2420
- Hegedűs, Anita. (2016) Development of Monolingual and Bilingual English for Medical Purposes Exams. In: Carrio-Pastor, M.L. (ed.): *New Challenges for Language Testing: Towards Mutual Recognition and Qualifications*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, pp 3-13.
- Hegedűs, Anita. (2016). PROFEX beszédértési feladat validitásának vizsgálata item-analízis alapján. In: Dr. Bocz Zsuzsanna (ed.): *Porta Lingua 2016. A szaknyelv rétegződése a szakmában, az oktatásban és a kutatásban*. Budapest: Szaknyelvoktatók és -Kutatók Országos Egyesülete, pp 307-317.
- Hegedűs, Anita (2015). Szövegértési feladat validitásának vizsgálata item-analízis alapján. In: Dr. Bocz Zsuzsanna (ed.): *Porta Lingua 2015. A XXI. századi szakmai, szaknyelvi kommunikáció kihívásai: tanári és tanulói kompetenciák*. Budapest: Szaknyelvoktatók és -Kutatók Országos Egyesülete, pp 289-299.
- Hegedűs, Anita (2014). Nyelvi közvetítő készség mérése angol orvosi szaknyelvi vizsgákon. In: Dr. Bocz Zsuzsanna (ed.): *Porta Lingua 2014. Szaknyelvi regiszterek és használati színterek: cikkek, tanulmányok a hazai szaknyelvoktatásról és -kutatásról*. Budapest: SZOKOE, pp 391-397.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Hegedűs, Anita (2013). C1 szintű nyelvi közvetítő készség értékelése a PROFEX szaknyelvi vizsgán. In: Dr. Kurtán Zsuzsa, Dr. Sturcz Zoltán, Dr. Troy B. Wiwczaroski (eds.): *Porta Lingua 2013. Innováció és nemzetközi együttműködés a szaknyelv oktatásában és kutatásában: cikkek, tanulmányok a hazai szaknyelvoktatásról és -kutatásról*. Debrecen:SZOKOE, pp 315-319.
- Hegedűs, Anita (2013). Approaches to Scoring Translation in the PROFEX EMP Exam. In: *Acta Medica Marisiensis*. Vol. 57, No. 3, 206-209. Vol. 59, No. 2, pp 104-106.
- Hegedűs, Anita (2011). The Connection between Analytic and Holistic Approaches to Scoring in the Writing Component of the PROFEX EMP exam. In: *Acta Medica Marisiensis*. Vol. 57, No. 3, pp 206-209.
- Huang, H.D. –Hung, S.A. –Plakans, L. (2018). Topical knowledge in L2 speaking assessment: Comparing independent and integrated speaking test tasks. *Language Testing*. 35. 27– 49.
- Krekeler, C. (2006). Language for special academic purposes (LSAP) testing: The effect of background knowledge 10.1191/0265532206lt323oa revisited. *Language Testing* 23: 99-130.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Kunnan, A.J. (2000). Fairness and justice for all. In: Kunnan, A.J. (ed.) (2000): *Fairness and Validation in Language Assessment*. CUP: Cambridge.
- Li, B., Xu, X. (2025). Examining the intersectionality of learners' professional background and cultural diversity in Chinese ESP learners and its impact on students' engagement: a study on the application of communicative language teaching. *Current Psychology* <https://doi.org/10.1007/s12144-025-07479-7>
- Llosa, L. (2016). Assessing students' content knowledge and language proficiency. In: Shohamy, E.–Or, I. (eds.) (2016). *Encyclopedia of Language and Education*, Vol. 7. Springer International Publishing: New York.
- Robertson L, Taczak K. & Yancey, K.B. (2012). Notes toward a theory of prior knowledge and its role in college composers' transfer of knowledge and practice. *Composition Forum* 26.
- Sadighi, F. & Zare, S. (2014). Is Listening Comprehension Influenced by the Background Knowledge of the Learners? A Case Study of Iranian EFL learners. *Linguistics Journal*, 1(3):110-126.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Shabani, M. B. (2013). The Effect of Background Knowledge on Speaking Ability of Iranian EFL Learners. *International SAMANM Journal of Marketing and Management*, 1(1): 25-33.

Tan, S. (1990). The role of prior knowledge and language proficiency as predictors of reading comprehension among undergraduates. In: de Jong, J.–Stevenson, D. (eds.) (1990): *Individualizing the Assessment of Language Abilities*. Multilingual Matters: Clevedon, UK.

Tarlani-Aliabadi, H. et al. (2022). Exploring the role of language knowledge and background knowledge in reading comprehension of specific-purpose tests in higher education. *Language Testing in Asia*, 12:48

Wette, R. (2011). English Proficiency Tests and Communication Skills Training for Overseas-Qualified Health Professionals in Australia and New Zealand. *Language Assessment Quarterly*, 8(2), 200–210.